

ИЗВЕШТАЈ СА ПРЕПОРУКАМА
О РАСЕЉАВАЊУ
НЕФОРМАЛНОГ РОМСКОГ НАСЕЉА
ПОРЕД „БЕЛВИЛА“

Београд, 23. јул, 2012.

Заштитник грађана

О ИЗВЕШТАЈУ

Расељавање грађана из насеља поред „Белвила“ Заштитник грађана је пратио током свих његових фаза (припреме, исељавања становника и њиховог усељавања у привремени или нужни смештај, повратак у места пребивалишта, остваривање њихове интеграције у првим месецима након пресељења). Непосредни увид у њихов положај, сарадња са локалним самоуправама у којима су пресељени и најзад више поступака које је водио у вези с остваривањем њихових права омогућили су Заштитнику грађана да припреми Извештај који поред детаљног описа спровођења расељавања и проблема интеграције расељених, садржи и неколико препорука надлежним државним и локалним органима власти које за циљ имају отклањање уочених пропуста и стварање услова за примену мера државне Стратегије за унапређење положаја Рома. Заштитник грађана је уверен да се само на тај начин може остварити коначни циљ расељавања – унапређење положаја расељених грађана.

РЕЗИМЕ

Расељавање 257 породица, односно 974 грађана из неформалног насеља поред „Белвила“ спровеле су 26. априла 2012. године надлежне службе градске управе Града Београда, у 5 приградских насеља у Београду и 9 градова и општина у Србији, а на основу „Акционог плана за расељавање неформалног насеља Белвил“ који је усвојило Градско веће.

Приликом исељавања и пресељења поштовано је људско достојанство и није било примене силе.

Заштитник грађана се уверио да расељени грађани на територији Београда, упркос томе што контејнери у који су пресељени нису трајно и идеално стамбено решење, имају неупоредиво боље услове живота и подршку надлежних служби (образовање, социјална помоћ, заштита здравља, лична документа, транспорт, запошљавање) него тамо где су раније живели. То, међутим, није довољно за потпуну интеграцију, а забрињава то што са протеклом времена проблеми нарастају, уместо да се смањују. Тешкоће оних који су расељени у друге градове, у којима имају имовину, неупоредиво су веће због одсуства воље, средстава и организације тамошњих локалних власти.

Упоредујући учињено са обавезама из Закона о министарствима и Стратегије за унапређење положаја Рома у Републици Србији, те препорукама Заштитника грађана, надлежна министарства Владе Републике Србије (Министарство рада и социјалне политике, Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу и Министарство животне средине, рударства и просторног планирања), те власти локалних самоуправа ван Београда у које је расељавање једним делом извршено, показала су пасивност у планирању, припреми, спровођењу и накнадним активностима у вези са расељавањем. Тај недостатак прети да угрози коначни исход и циљ расељавања – побољшање услова живота и интеграцију.

У градовима Врању, Лесковцу, Новом Саду и Нишу, општинама Бојник, Лебане и Прокупље у које су расељени становници насеља који у њима имају пребивалиште или боравиште, Заштитник грађана је утврдио значајне проблеме који захтевају битно другачији приступ.

Привремени смештај у неким од тих средина је испод минималних стандарда становања и достојанства и не предузимају се мере социјално-економске интеграције расељених.

Ни једна од тих локалних самоуправа нема сопствену стратегију и акционе планове унапређења положаја Рома и не спроводи доследно ни обавезе у вези с заштитом људских и мањинских права у складу с Законом о локалној самоуправи, нити обавезе садржане у Акционом плану који је Влада Републике Србије усвојила уз „Стратегију за унапређење положаја Рома“. Због тога се десило да у Прокупљу Центар за социјални рад не буде обавештен о томе да је деветнаесторо грађана с пребивалиштем у Прокупљу враћено из неформалног насеља „Белвил“ у ту општину; да се у Нишу два месеца након пресељења расељене породице налазе у нужном смештају у којем нема воде и струје; да Град Лесковац и Центар за социјални рад у овом граду плаћају смештај и исхрану за расељена лица у износу који би подмирио велики део њихових потреба за трајном социјално економском интеграцијом; да се градови Врање и Нови Сад више недеља расправљају са суседним општинама Жабаљ, односно Сурдулица о томе ко треба да обезбеди нужни смештај за расељене и сиромашне грађане; да Роми са пребивалиштем у Бојнику, али и из других места који у власништву имају непокретности добију вишеструко већи износ материјалне помоћи од износа који је опредељен расељеним лицима која немају никакву имовину, немају где да се сместе и који

без редовне материјалне помоћи не могу да преживе. Такви проблеми су и разлог због кога до Заштитника грађана стижу сазнања да су се поједини грађани већ вратили у Београд, у нека од преосталих нелегалних и нехигијенских насеља.

У Београду, где је Управа Града одржала пет састанака са становницима насеља на којима их је обавестила о најважнијим чињеницама у вези с расељењем (место у које се расељавају, под којим критеријумима се спроводи расељавање, какву врсту помоћи и подршке могу очекивати у местима расељења, датуму), процес консултација је, имајући у виду тешке социо-економске услове живота грађана који су расељавани, требало да буде још интензивнији, дужи и детаљнији, у свему сагласан „Основним принципима и смерницама у вези евикција и расељавања заснованих на развоју“ Високог комесара за људска права Уједињених нација.

Иако су контејнерска насеља на већини београдских локација солидна за ту врсту привременог смештаја, она се не смеју претворити у трајно решење, а на појединим локацијама (Дрен, Јабучки Рит) јавили су се и уочени су проблеми који захтевају хитне корекције. Трајно решење треба да буде нађено што пре, при чему не треба заборавити да ће и том приликом квалитетан процес консултација бити нужан и значајан.

Потребно је да градска управа Града Београда, у складу с Акционим планом, настави и убрза активности на интеграцији расељених породица и да у сарадњи са надлежним државним органима предузме додатне мере како би ови грађани остварили призната права (лична документа, образовање, здравствена и социјална заштита, запошљавање...).

Настојање Града Београда да иницира даље мере и да уз помоћ Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу координира активностима у вези с пуном интеграцијом расељених становника, односно да води рачуна о обезбеђењу једнаких услова за њихово трајно стамбено збрињавање, како о грађанима расељеним у новоформирана београдска насеља, тако и о грађанима расељеним ван Београда, је пример добре иницијативе, коју Заштитник грађана подржава и у оквиру својих могућности и надлежности доприноси њеном остваривању. Међутим, пре Заштитника грађана, ову иницијативу морају да подрже и да активностима омогуће њено спровођење надлежни органи извршне власти на републичком и локалним нивоима, пред којима грађани остварују права.

I УВОД

Неформално и неусловно насеље, које су претежно насељавали Роми, поред стамбено-пословног комплекса „Белвил“, на Новом Београду, расељено је 26. априла 2012. године. Расељавање насеља су спровеле управне службе Града Београда. Према Акционом плану, који је Градска управа доставила Заштитнику грађана, расељавање је спроведено због привођења намене јавног простора у Блоку 42 између улица Јурија Гагарина, Антифашистичке борбе, Ђорђа Станојевића и железничке пруге, иза које је улица Милутина Миланковића на којем би требало да се изгради међуградско приградска аутобуска станица.

Са ове локације расељено је 257 породица, односно 974 житеља насеља. Према унапред утврђеном критеријуму – пријаве боравишта или пребивалишта, о чему су представници градске Управе обавестили грађане који су пресељени, али и Заштитника грађана на састанку 4. априла, пресељено је у пет новоформираних насеља, „контејнерског“ типа, у четири градске општине у Београду 124 породица, односно 487 грађана, а у девет јединица локалне самоуправе ван Београда расељено је 133 породице, односно 487 лица.

Из насеља није расељено деведесет три породице које су настањене на траси будуће саобраћајнице која треба да обезбеди приступ „Мосту на Ади“. Према информацијама које су представници градских власти саопштили на састанцима на којима је припремано расељавање насеља, расељавање ових породица ће се спровести током јесени 2012. године, на основу пројекта који се остварује у сарадњи са Европском инвестиционом банком. За њих ће се обезбедити стамбени објекти од чврстог материјала са комплетном инфраструктуром али локација на којој ће објекти бити саграђени није била одређена.

Градска управа Београда настоји да у сарадњи с Министарством за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу и међународним организацијама да обезбеди средства како би све становнике бившег насеља, без обзира на место у које су расељени, једнако збринули у одрживе стамбене јединице.

II ПРИПРЕМА РАСЕЉАВАЊА

II.1. Поступање органа државне управе

Заштитник грађана поступа приликом исељавања грађана из станова и објеката из којих се на основу решења надлежних органа морају иселити тако што води рачуна о томе да надлежни органи и јавне службе задужени за извршење решења поступају у складу с законом и прописима и посебно о томе да се приликом исељавања поштују људска права. Када је потребно, односно када оцени да надлежне службе јединице локалне самоуправе нису одговарајуће заштитиле права грађана који се расељавају, Заштитник грађана захтева одлагање исељења до обезбеђења услова да се оно спроведе уз пуну заштиту људских права. Такве захтеве нарочито упућује у случајевима када приликом расељавања нису заштићена људска права припадника рањивих група – деце, трудница, особа с инвалидитетом, старих и Рома.

Праћење групног расељавања Рома из неформалних насеља Заштитник грађана је први пут вршио приликом расељавања житеља насеља у Блоку 72, на Новом Београду. Тада је на основу поступака које је водио, чињеница које утврдио и анализе обавеза које је држава преузела доносећи „Стратегију за унапређење положаја Рома“ донео Препоруку којом је од надлежних државних органа Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, Министарства животне средине, рударства и просторног планирања, Комесаријата за избеглице и Града Београда захтевало да расељавање овог насеља спроведу водећи рачуна о заштити људских права лица које расељавају из насеља Блока 72, а од Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу и да образује сталну радну групу која ће бринути о расељавањима неформалних насеља и да припреме пропис на основу којег ће јединице локалне самоуправе поступати приликом расељавања таквих насеља. Препорука у овом делу није извршена, а Министарство је од Заштитника грађана тражила одлагање њеног спровођења за деведесет дана, с чиме се Заштитник грађана сагласио.

Праћење расељавања становника из насеља поред „Белвила“, односно праћење поступања органа јавне власти приликом њиховог расељавања и начина на који су заштитили људска права расељених Заштитника грађана је почео у марту 2012. године на основу информација које је добио од међународних и локалних невладиних организација о томе да надлежни градски органи предузимају мере за расељавање овог насеља, а да при томе за становнике није обезбеђен нужни смештај. Поводом ових сазнања Заштитник грађана се обратио градским властима и Министарству за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу настојећи да им укаже на одговарајуће међународне стандарде који се примењују приликом расељавања сламова, али и да успостави сарадњу са овим органима како би обезбедио да се приликом решавања стамбених проблема породица из поменутог насеља заштите њихова људска права.

Заштитник грађана је још тада био уверен да би доследно и стручно спровођење његове препоруке допринело да се превазиђу проблеми с којима се суочила градска управа Града Београда приликом расељавања Рома из неформалног насеља поред „Белвила“. Наиме, већ на припремним састанцима уочено је да градска управа, односно Секретаријат за социјалну заштиту Градске управе града Београда већину активности спроводи без одговарајуће подршке надлежних државних органа. На овим састанцима представници градских служби су указивали на то да су утврдили ко су становници насеља, њихова места боравишта или пребивалишта, да су дефинисали њихово социјално, економско, стамбено и статусно стање, односно да већина породица из насеља нема стамбене објекте у које би се могли вратити без одговарајуће материјалне подршке, као и то да је социјално-економски положај породица изузетно лош и да им се мора обезбедити одговарајућа помоћ у локалним самоуправама у које се враћају. Указивано је и на то да ће повратак грађана из насеља поред „Белвила“ у градове и општине у којима имају пребивалиште или боравиште бити неуспешан, односно да ће се они вероватно вратити у Београд, уколико изостане подршка у срединама у које се упућују.

Указивање на ове проблеме током припреме расељавања требало је да допринесе да надлежни државни органи предузму мере и активности које произилазе из Закона о министарствима и Стратегије за унапређење положаја Рома коју је Влада Републике Србије усвојила 2009. године.

Према Закону о министарствима¹ Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу обавља „послове државне управе који се односе“, поред осталог и на „заштиту и унапређење људских и мањинских права“ (члан 11, став 1), а преко своје Управе за људска и мањинска права „**усклађује рад органа државне управе у области заштите људских права**“ (члан 11, став 2). Исто Министарство је Влада Републике Србије, Стратегијом за унапређење положаја Рома, задужило да буде партнер Министарству животне средине, рударства и просторног планирања приликом спровођења првог стратешког циља акционог плана у области становања – увођење принципа афирмативне акције у стамбено и сродно законодавство и стратешка документа тако што ће припремити „измене и допуне стамбених и сродних закона и стратешких докумената у складу с принципима афирмативне акције“ и да усклађују „домаће законодавство са Пактом о економским, социјалним и културним правима“ (Тачка 2.1. Стратегије). Министарство за државну људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу је поменутом Стратегијом одређено да прати спровођење још две активности: „Решавање стамбених потреба и Рома избеглих и расељених лица“, чији носиоци су Министарство за Косово и Метохију и Комесаријат за избеглице Владе Републике Србије (Тачка 2.4) и „Акционо оспособљавање становника ромских насеља за укључивање у рад локалних органа одлучивања и формирање органа месне самоуправе на територијама где су ромска насеља од 1.000 до 5.000 грађана ромске националности“. „Стратегија“ упућује и на обавезе Министарства за људска и мањинска права и државну управу и локалну самоуправу у вези с решавањем статусних питања Рома (тачке 6.1, 6.2, 6.3); положајем расељених лица (Тачка 4.2.1) и друге обавезе које се односе на спровођење циљева „Стратегије“ или праћење њиховог спровођења.

---

¹ "Службени гласник Републике Србије", бр. 16/2011)

Министарство рада и социјалне политике према Закону о министарствима је обавезно да обавља послове државне управе који се између осталог односе и на „остваривање права и интеграцију избеглих и расељених лица, повратника по основу споразума о реадмисији, **ромског становништва** и других социјално угрожених група“ (Члан 15, став 1). На основу „Стратегије“ Министарство рада и социјалне политике има задужења у вези с информисањем повратника по Уговору о реадмисији о њиховим правима (Тачка 5.4), положајем Рома (тачка 9.1), али и са унапређењем информисаности Рома о правима из социјалне заштите и социјалног осигурања (Тачка 7.2.1) и, најзад, она која се односе на **одрживу интеграцију ромске популације у локалној заједници** (Тачка 7.4), **што поред осталог подразумева и активности које се односе на „умрежавање свих институција у локалној средини које су од виталног значаја за оснаживање ромске популације“** (7.4.3).

Као што је поменуто Министарство животне средине, рударства и просторног планирања је Владином Стратегијом за унапређење положаја Рома одређено да буде носилац кључних циљева у вези с решавањем проблема становања Рома (тачке 2.1, 2.2) што поред осталог подразумева и спровођење истраживања и анкете о стамбеним потребама Рома (2.2.1), јачање институционалних капацитета у стамбеним агенцијама и другим организацијама које се баве питањима становања на локалном и националном нивоу, али и **„Санирање ургентних ситуација у сламовима и расељавање сламова (Тачка 2.3) што поред осталог подразумева и „Расељавање насеља (сламова) у којима су услови изузетно лоши, и који не могу бити обухваћени процесом унапређења и обнове (2.3.1).**

Комесаријат за избеглице Владе Републике Србије је државни орган који на основу Закона о избеглицама обавља послове који се односе на утврђивање статуса избеглица, збрињавање избеглица, вођење евиденције утврђене овим законом, усклађивање пружања помоћи избеглицама од стране других органа и организација у земљи и иностранству и старање о равномерном и благовременом пружању те помоћи, обезбеђивање смештаја односно размештаја избеглица на подручјима територијалних јединица, обезбеђивање услова за повратак избеглица на подручја која су напустила или друга подручја која Комесаријат одреди, односно до њиховог трајног збрињавања на други начин. Националном стратегијом за решавање питања избеглих и интерно расељених лица, коју је усвојила Влада у мају 2002. године, дефинисани су основни циљеви и правци деловања Комесаријата ради трајног решавања избегличких проблема у Републици Србији. Рад на побољшању услова за повратак избеглица у земљу порекла и обезбеђивање услова за локалну интеграцију избеглица који су поднели захтев за пријем или су већ стекла држављанство Републике Србије, два су основна, равноправно третирана правца за трајно решавање избегличког питања у Републици Србији. Стратегијом за унапређење положаја Рома предвиђено је да се Комесаријат стара о решавању стамбених потреба и проблема Рома избеглица и расељеника (Тачка 2.4) што подразумева **„Обезбеђивање техничких решења за побољшање услова живота и санитарно хигијенских услова“** (2.4.1); **„Мере и акције у циљу одрживог повратка Рома на Косово и Метохију“** (2.4.2) и **„Мере и акције у циљу трајне интеграције“** (2.4.3).

Према документу „Основни принципи и смернице у вези евикција и расељавања заснованих на развоју“ које је припремио специјални извештај Високог комесара

Уједињених нација јасно је указано да „док читав низ засебних актера може да изврши, санкционише, затражи, предложи, иницира, осуди или прихвати присилне евикције, државе сnose одговорност за главне обавезе примене људских права и хуманитарних норми, како би обезбедиле поштовање права сакупљених у обавезујућим споразумима и принципе међународног јавног права, као што је то одражено у овим смерницама. Ово, ипак, не ослобађа друге стране од одговорности, укључујући руководиоце пројекта и запослене на пројекту, међународне финансијске и друге институције или организације, транснационалне и друге корпорације, и појединачне странке које могу обухватати приватне кућевласнике и земљопоседнике“.

Међутим на састанцима које је градска управа организовала 4, 18, и 23. априла на којима је припремано расељавање насеља поменути државни органи нису активно учествовали. Представници Управе за људска и мањинска права су присуствовали овим састанцима, али нису исказали иницијативу која би указивала на њихово активно учешће у расељавању становника насеља.

Првом, од ова три састанка, присуствовала је представница Министарства рада и социјалне политике која је указала на то да је Министарство обавестило центре за социјални рад у јединицама локалних самоуправа да ће приликом расељавања насеља поред „Белвила“ градска управа Града Београда превести Роме који имају пребивалиште/боравиште на њиховој територији. Представница Министарства је обавестила присутне, међу којима је био и заменик Заштитника грађана, да Министарство нема надлежности на основу којих би учествовало у расељавању, а и да не располаже средствима с којима би помогло расељавање, како је то чинило приликом расељавања неформалног насеља испод моста „Газела“.

II.2. Поступање градске управе града Београда

Треба поменути да су сарадници у Стручној служби Заштитника грађана неколико пута обавили разговоре са становницима неформалног насеља поред „Белвила“ – у августу 2009. године када су житељи насеља протестовали у вези с условима живота и нападима на њих; у јулу 2010. и 2011. године када су примане притужбе од грађана у насељу и прикупљане информације у вези са спровођењем „Стратегије за унапређење положаја Рома“ и најзад у априлу 2012. године, неколико недеља пре расељавање. **Услови живота у насељу су били изузетно лоши – није било чврстих објеката, чесми, септичких јама и пољских клозета, хигијенски услови су били незадовољавајући, а већина становника се жалила на лоше материјалне услове и указивала на проблеме у вези с запошљавањем, школовањем деце, остваривањем права на здравствену и социјалну заштиту, нападима на њих и исказивањем нетрпељивости суграђана из околних градских блокова.** Известан број становника насеља није имао лична документа. Становници насеља су биле и породице расељене с Косова и Метохије којима према њиховим исказима, осим избегличке легитимације коју су добили приликом доласка у Београд, никада није понуђено да свој статус реше остваривањем помоћи која је обезбеђена преко Комесаријата за избеглице.

Расељавање становника насеља је било нужно не само због тога што је оно постало препрека развоју Града, већ и због услова у којима су они живели. Међутим, упркос томе што је годинама било јасно да становници овог, али и других неформалних насеља у Београду, живе у изузетно лошим условима, надлежни органи нису прикупили податке ни о броју становника у насељу и њиховим потребама, нити су предузимали мере како би им омогућили остваривање и заштиту основних људских права.

У овом погледу изузетак је била градска управа, која је преко Секретаријата за социјалну заштиту неколико пута утврђивала број становника у насељу. У марту 2012. године Секретаријат је евидентирао 128 породица, односно око пет стотина људи са пријављеним пребивалиштем/боравиштем у Београду, а последњом евиденцијом спроведеном непосредно пре расељавања утврђено је да је било 133 таквих породица, односно 472 лица.

У „Акционом плану за расељавање неформалног насеља поред Белвила“ градске власти су утврдиле критеријуме према којима је требало да породице остваре права по основу расељавања. Градска управа је своје обавезе одредила у односу на две групе становника насеља – „домаћинства из Београда и интерно расељене породице са Косова и Метохије“. Породице чији чланови имају пребивалиште у другим јединицама локалне самоуправе у Србији нису биле предвиђене да буду збринуте током расељавања јер се сматрало да о њиховом збрињавању и интеграцији рачуна треба да води Министарство рада и социјалне политике и градови или општине у којима имају законско пребивалиште. У „Акционом плану“ је поменуто да је градска управа „остварила договор са Министарством рада и социјалне политике да то министарство преузме одговорност за расељавање ових породица“, а да је став да се породицама које су у Београд дошле из других делова Србије обезбеде другачија права „заснован на претпоставци да ове породице поседују куће у другим деловима земље и да се ради о економским мигрантима, који су дошли у Београд у потрази за послом“ те да „градске власти не желе да охрабрују даље миграције из сеоских средина у неформална насеља и не сnose одговорност за збрињавање ових породица“. Породице су имале обавезу да уколико поседују власништво над било којом врстом стамбеног објекта на територији Републике Србије морају да је пријаве градском Секретаријату за социјалну заштиту. Свако ко је поседовао некакву непокретну имовину у власништву није имао право на помоћ Града након расељавања.

Градска управа је проверавала имовинско стање породица и према увиду Заштитника грађана није било случајева злоупотребе, односно да су право на помоћ након расељавања оствариле породице с непокретностима у власништву. Међутим, одступљено је од става да градска управа Града Београда неће помагати становнике насеља с пребивалиштем или боравиштем ван Београда. **Наиме, по одустајању Министарства рада и социјалне политике да се стара о расељавању и интеграцији становника насеља у локалним самоуправама ван Београда, градска управа града Београда је у сарадњи са девет градова и општина преузела обавезе у вези с њиховим збрињавањем, а настоји и да обезбеди средства за трајно и одрживо решавање њихових стамбених потреба о чему ће бити речи.**

„Акционим планом“ је градска управа одредила да право на пресељење у једну стамбену јединицу имају породице чији припадници су у марту 2012. године, када је градска управа последњи пут пописала становнике насеља, живела заједно под једним кровом. Предвиђено је да породицама која имају од 1 до 5 чланова припадне једна мобилна стамбена јединица од 14,8 м², а да се породицама од 6 и више чланова додељују по две мобилне стамбене јединице укупне површине од 29,6 м². Најзад породицама са једанаест и више чланова требало је да се додељују по три мобилне стамбене јединице укупне површине 44,4 м². Одређено је да се мобилне стамбене јединице поставе на пет градских локација које ће бити потпуно инфраструктурно опремљене, односно да ће бити изграђени и уређени приступни путеви, обезбеђени канализација, водовод и електрична енергија у свакој мобилној стамбеној јединици. У насељима ће се поставити санитарни контејнери опремљени туш кабинама, бојлерима, тоалетима, а број санитарних контејнера је прилагођен критеријуму да највише пет особа користи један тоалет, а десет једну туш кабину.

Најзад, „Акциони план“ предвиђа да ће Град Београд сносити трошкове утрошка електричном енергије, воде одношења смећа за прва три месеца од тренутка пресељења, а након тога ће ове трошкове сносити породице, што ће бити уређено закључивањем уговора с становницима новоформираних насеља.

На припремним састанцима представници градске управе су обавестили Заштитника грађана да су у складу са „Акционим планом“ за расељавање неформалног насеља „Белвил“ одржали пет јавних састанака са становницима неформалног насеља поред „Белвила“ на којима су их обавестили о поменутих критеријумима, местима пресељења, помоћи на коју могу да рачунају, мерама интеграције које требају да уследе по пресељењу, школовању деце, могућностима запошљавања али и променама које су се дешавале, а које су условљавале одступање од акционог плана и друго. Иако је било предвиђено да се ови консултативни састанци одржавају сваке недеље до пресељења, према сазнањима до којих је Заштитник грађана дошао током праћења припрема расељавања, а и према наводима у поменутом „Акционом плану расељавања неформалног насеља Белвил“ одржано је пет таквих састанака - 15. и 30. марта и 5., 12. и 24. априла 2012. године.

III РАСЕЉАВАЊЕ

Градска управа Града Београда је планирала да расељавање становника неформалног насеља поред „Белвила“ спроведе у две фазе. У првој су у пет новоформираних насеља у четири градске општине (Палилула, Обреновац, Раковица, Чукарица) расељени становници насеља који су имали пријаву боравка или пребивалишта у Београду, а нису били настањени на траси будуће саобраћајнице, као и Роми који пребивалиште/боравиште имају у јединицама локалне самоуправе ван Београда (Бојник, Врање, Жабал, Ниш, Нови Сад, Лебане, Лесковац, Пожаревац, Прокупље, Шабац). У другој фази, током јесени 2012. године, градска управа ће раселити житељи насеља који се настањени на траси будуће саобраћајнице. Реч је о 93 породица, односно око пет стотина лица чије пресељење би требало да се оствари на основу пројекта који би Град требало да спроведе уз помоћ Европске инвестиционе Банке.

Планирано је да се прва фаза расељавања спроведе 24. априла 2012. године и требало је да га спроведу надлежни градски секретаријати, службе и јавна предузећа (службе хитне помоћи, ватрогасне бригаде, комуналне и инспекцијске службе, комунална јавна предузећа) уз подршку надлежних државних органа. Међутим, како Министарство рада и социјалне политике није остварило одговарајућу координацију са центрима за социјални рад у јединицама локалне самоуправе ван Београда расељавање је одложено за 26. април. Треба још једном поменути да је Министарство рада и социјалне политике, према Закону о министарствима, задужено за послове интеграције Рома у локалној заједници, као и то да је приликом расељавања становника неформалног насеља испод моста „Газела“ Министарство рада и социјалне политике имало активну улогу и да је у сарадњи с локалним самоуправама допринело интеграцији Рома у градовима и општинама у које су расељени. Представници центара за социјални рад и локалних самоуправа у Лесковцу, Нишу, Сурдулици, Лебану, Бојнику истичу да су захваљујући координацији и стручној и материјалној подршци коју су добили од овог Министарства приликом расељавања становника испод моста „Газела“ лакше, квалитетније, организованије спровели њихово збрињавање и интеграцију него што је то случај с становницима насеља код „Белвила“ у којем Министарство није учествовало.

Заштитник грађана је, непосредним, вишемесечним праћењем расељавања становника насеља, утврдио да Министарство рада и социјалне политике није поступило у складу с својим Законом утврђеним обавезама да се стара о интеграцији Рома у локалну заједницу, као и да на поменутиим припремним састанцима, којима су представници Заштитника грађана присуствовали у својству посматрача, нису обавестили градску управу о разлозима због којих не учествују у расељавању, односно због чега су с активностима престали након што су обавестили центре за социјални рад у јединицама локалних самоуправа да ће становници неформалног насеља поред „Белвила“ који имају боравиште/пребивалиште на њиховим територијама бити упућени да се врате у те средине.

Овакво поступање Министарства допринело је како проблемима који су претходили расељавању, тако и постојећим проблемима у већини јединица локалне самоуправе у

којима су житељи насеља поред „Белвила“ расељени. Наиме, градска управа је у периоду од 20. до 26. априла у сарадњи са јединицама локалне самоуправе организовала прихват и збрињавање становника насеља и начелно договорила обавезе које преузима у вези с њиховом даљом интеграцијом. Град Београд се обавезао да ће, локалним самоуправама, из свог буџета исплатити средства за једнократну и хитну помоћ расељеним грађанима. Договор који је тада постигнут да ће свакој породици која се расељава бити исплаћена једнократна помоћ од 20.000 динара, а породицама које у власништву имају неусловне стамбене објекте по 100.000 динара за њихово хитно оспособљавање, је, изузев у два случаја, породице Пелифановић у Сурдулици и породице Веселовић у Жабљу², остварена. Закључком Градоначелника од 9. маја 2012. године Секретаријат за социјалну заштиту Градске управе је добио сагласност да центрима за социјални рад у девет јединица локалне самоуправе пренесе укупно 4.420.000 динара за поменуту намену.

III.1. Поступак расељавања из насеља – поштовање достојанства расељених и заштита људских права

Расељавање ромског насеља поред „Белвила“ 26. априла 2012. године почело је у 6.30 часова, а девет тимова стручне службе Заштитника грађана пратило је расељавање из насеља поред „Белвила“, као и усељавање породица у пет новоформираних насеља у четири београдске општине и њихово збрињавање у Врању, Лесковцу и Нишу. Заштитник грађана је пратио поступање органа јавне власти приликом расељавања насеља. На основу методологије праћења коју је Заштитник грађана припремио на основу принципима садржаних у Извештају специјалног известиоца Уједињених нација о евикцијама праћен је начин расељавања, предузете мере и поштовање људских права приликом расељавања.

Поред Заштитника грађана расељавање су посматрали и представници Делегације Европске уније, Високог комесаријата Уједињених нација за људска права (ОХСНР), Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХСР), као и представници међународних и домаћих невладиних организација „Amnesti International“, „Praxis“, „Регионални центар за мањине“, „Београдски центар за људска права“, „Центар за истраживање етничитета“, „Центар за права мањина“. У току расељавања није примећено присуство представника државних органа.

Саобраћај поред насеља је обустављен у 06.30 часова и није успостављен до краја расељавања. О току и спровођењу расељавања рачуна су водили представници градских секретаријата, а спровело га је преко четири стотине радника градских комуналних предузећа (ЈКП „Градска чистоћа“, ЈКП „Зеленило“, ЈКП „Београд пут“, ЈКП „Водовод и канализација“, ЈКП „Паркинг сервис, ЈКП „Београдске електране, ГСП Београд, „Зоохигијена, ЈП „Јавно осветљење“, Електроизградња Београд, СП „Ласта“). Подршку су

---

² Ове породице су биле смештене у прихватилиштима чија седишта су градовима поред општина у којима чланови породица имају пребивалишта. Њима је принудни смештај обезбеђен тек након поступака које је покренуо Заштитник грађана, а због пропуста због којег им поменута средства нису исплаћена омбудсман води одговарајући поступак.

им пружале екипе хитне помоћи, ватрогасне бригаде, комунална полиција које су биле распоређене дуж насеља. Министарство унутрашњих послова је регулисало саобраћај и пратило је расељавање. Примена било какве силе према становницима насеља није уочена, шта више није било потребе за било каквом интервенцијом полиције, осим приликом изоловања и обезбеђења баракe у којој је пронађена и брзо уклоњена експлозивна направа.

Све време представници града Београда су на два видно обележена места, али и на другим местима у насељу и поред њега, пружали информације о детаљима расељавања. Представници Секретаријата за социјалну заштиту и представници центара за социјални рад пружали су потребне информације становницима насеља који су се интересовали о могућности добијања социјалне помоћи.

Представници Заштитника грађана нису приметили да су се носиоци расељавања, у овој фази, односили са ниподиштавњем према становницима насеља нити да је било кршења људских права. Појединачне проблеме који су се јављали током дана, представници градских служби су решавали на лицу места настојећи да збрину сваког становника насеља.

Примера ради, неколико породица, а Заштитник грађана се уверио да је реч о најмање четири породице, које су према плану требало да буду расељене у локалне самоуправе ван Београда тог дана је променило мишљење и изразили су намеру да остану у Београду, а један грађанин је одбио да буде смештен у прихватилишту у Београду. Представници Града су њихове захтеве услишили и сместили их у београдска новоформирана контејнерска насеља.

У разговору са становницима насеља, представници Заштитника грађана, обавештени су о томе да су о планираном расељавању први пут обавештени у марту, када су им предочене и могућности збрињавања и даље интеграције. Недељу дана пре исељавања обавештени су о датуму и тачним локацијама пресељења, а у уторак 24. априла добили су распоред и локацију на коју ће свака појединачна породица бити

пресељена. Уочено је да неколико породица које су планиране за враћање у место пребивалишта у градовима и општинама у Србији није имао све потребне информације о расељавању и смештају који ће им бити обезбеђен у тим општинама и да без обзира на то што се расељавању нису противиле нису били задовољни. Насупрот томе, породице са пребивалиштем у Београду су знале већину детаља у вези с расељавањем, а њима су пре расељавања уручена решења о исељењу, као и писано обавештење о локацији и датуму пресељења. Утисак Заштитника грађана је да је исељавање породица било добровољно, а да су житељи насеља задовољни због тога што ће како су навели после петнаест година живота у немогућим условима бити расељени у стамбене објекте са одговарајућом инфраструктуром.

Расељеним породицама уручени су записници Секретаријата за инспекцијске послове града Београда о извршењу решења преко другог лица. У записницима је наведено да је власнику омогућено да изнесе из објекта све што му је потребно, након чега је уследио попис покретне имовине. Записнике су потписали чланови породице, који су обавештени о бројевима регистарских таблица камиона у које су утоварене њихове ствари.

Радници комуналних предузећа, који су помагали становницима насеља да утоваре своју имовину у неки од сто десет камиона и аутобуса, са радом почели у 8.30 часова. Временске прилике биле су повољне, било је ведро, а температура око 25 степени.

Лекари Хитне помоћи прегледали су грађане пре уласка у аутобусе, а интервенисали су неколико пута, указујући помоћ старијим особама, трудницама и деци (уочен је дечак са повредама главе коме је пружено хитно збрињавање и превезен је уз пратњу родитеља у болницу колима хитне помоћи). У насељу је било неколико особа са инвалидитетом и неколико трудница који су били под надзором лекара хитне помоћи, али није уочено да су предузете посебне мере према њима

Превоз и паковање имовине био је обезбеђен за све породице. Аутобуси и камиони били су обележени називом насеља, односно називима градова и општина у које су породице расељаване. Утврђен је распоред полазака, односно прво је вршен превоз породица у београдске општине, а након тога у општине и градове у Србији. Приликом превоза породица, представници секретаријата су проверавали да ли су све породице присутне у аутобусу за планирану локацију пресељена. Превоз је вршен уз надзор једног представника Секретаријата. Чекање на превоз је упркос великом броју аутобуса и камиона за превоз имовине расељених се одужило до поподнева тако да је тада уочена нервоза код људи који су више сати чекали на полазак. Приликом паковања имовине становницима насеља су помагали комунални радници уз присуство представника Секретаријата за инспекцијске послове који су вршили попис имовине. Такође, по један члан породице присуствовао је утовару имовине у камионе.

У току расељавања није уочено да су представници секретаријата вршили попис лица без личних докумената и здравствених књижица, али је представницима Заштитника грађана предочено да је њихово евидентирање планирано по усељењу у мобилне стамбене јединице. Такође, утисак је да су становници већ били обавештени о процедурама за добијање ових докумената.

Радници ветеринарских служби вршили су попис паса и осталих кућних љубимаца у насељу и узимали податке о власницима. Пописани кућни љубимци превозени су колима ветеринарских служби до локације пресељења њихових власника.

Након исељења становника из насеља, после 16.00 часова комуналне службе су почеле са рушењем објеката предвиђених за уклањање са ове локације тако што су представници комуналног предузећа улазили у сваки објекат, уверавали се да у њему нема људи нити заборављених ствари, а тек потом је следило рушење.

Сарадници Заштитника грађана су у 19.00 часова последњи пут обишли насеље. На делу насеља који није расељен, односно на којем су остали становници чије пресељење је планирано за септембар 2012. године живот се одвијао уобичајено. Расељени део насеља је био пуст, објекти су порушени али са локације нису однети порушени објекти. Такво стање је било и 27. априла у 8.15 часова када су сарадници Заштитника грађана обишли становнике који нису расељени и утврдили да са расељеног дела порушени објекти нису уклоњени.

III.2. Усељавање у новоформирана насеља у Београду

У пет новоформираних насеља у градским општинама Чукарица, Обреновац, Палилула и у Обреновцу расељено је 487 становника неформалног насеља, односно 124 породице. Усељење становника насеља поред „Белвила“ у новоформирана контејнерска насеља спроведен је уз сагласност већине расељених грађана. Неколицина њих у насељу „Јабучки рит“ је одбила да прими кључеве контејнера јер су сматрали да су насеља у која су смештени далеко од града и да им то онемогућава да скупљају секундарне сировине што је основни начин да привређују. Поучени су да могу да поднесу захтев градском Секретаријату за социјалну заштиту за премештај у друго насеље. Приликом усељења

грађана није било протеста и противљења староседелаца мада су у насељима у Реснику и „Дрен“ у Обреновцу, поред полиције пресељене обезбеђивали и припадници приватне агенције.

III.2.1. Градска општина Чукарица, насеље „Макиш“:

Три аутобуса са породицама из насеља поред „Белвила“ и камиони са њиховом имовином стигли су у насеље „Макиш“ у 10.15 часова, док је четврти аутобус пристигао у 12.20 сати. Са првим ромских породицама у насеље су дошле и две екипе Хитне помоћи. У насељу породице су чекали представници „Црвеног крста Чукарица“ са пакетима хране и хигијенским пакетима, комунална полиција, припадници Министарства унутрашњих послова, представници Центра за социјални рад Чукарица, здравствена медијаторка и представници градског секретаријата за социјалну заштиту. Представници Центра за социјални рад разговарали су са породицама и обавештавали их да ће у петак 27. априла обилазити насеље Макиш како би их обавестили о томе како могу остварити право на народну кухињу и материјално обезбеђење. Здравствена медијаторка је породице обавештавала о томе да ће патронажна служба „Дома здравља“ у њеном присуству у петак 27. априла обилазити насеље ради отварања здравствених досијеа и да ће посебно пажњу посветити вакцинацији деце, трудницама којих је било осам, а једна непосредно пред порођајем. Представници градског секретаријата за социјалну заштиту уручили су кључеве од стамбених јединица након што је представник породице потписао примо предајни записник. Имовина из камиона је преузета на основу записника сачињених приликом исељавања из неформалног, а истовар ствари су вршили радници комуналних предузећа. Није евидентирано да је било примедби у погледу пресељења имовине.

Усељавање у стамбене јединице, односно њихово откључавање, предаја кључева и записника о примопредаји обављено је према унапред утврђеном распореду, али није било прилагођено посебно угроженим категоријама лица. Представници Заштитника грађана указали су на потребу да се трудница у поодмаклој трудноћи смести у стамбену

јединицу преко реда, међутим саопштено им је да се од утврђеног рада не може одступати.

Насеље, које је смештено поред сличног контејнерског насеља, удаљено је дванаест километара од центра града и добро је повезано јавним превозом са осталим градским деловима. У насељу је задовољавајућа инфраструктура - струја је уведена и разведена по стамбеним јединицима, тек у неколико је уочен недостатак струје, што су радници ЕДБ на лицу места решавали; разведена је и улична расвета; простор на коме се налазе стамбене јединице је бетонран. Стамбене јединице нису биле опремљене, на поду се налази ламинат. Постављено је осам санитарних јединица од којих свака располаже са по два санитарна чвора, једном туш кабином, два лавабоа и огледалима. Са спољне стране санитарне јединице налази се чесма. До почетка усељавања, радници ЈКП Београдски водовод и канализација успоставили су дистрибуцију воде.

Усељавање је протекло без инцидента, а све породице су добровољно усељене у стамбене јединице.

III.2.2. Градска општина Палилула, насеље „Јабучки рит“:

Усељавање породица у контејнерске стамбене јединице у насељу „Јабучки рит“ почело је у 12.45 часова под надзором Секретаријата за социјалну заштиту. Одмах по доласку, свим пристиглим становницима, који су били на списку расељених, додељени су стамбене јединице. Распоред усељавања обављан је редом, по претходно сачињеном списку. У насеље су усељене 22 породице. Две породице су одбиле кључеве и отишле, шест породица се није ни појавило. Породице (једна двочлана и једна једночлана) које су одбиле да се усеље навели су да је разлог томе удаљеност насеља од града. Насеље је од центра града удаљено око тридесет километара и повезано је јавним превозом. Контејнерско насеље је подигнуто на одговарајућој инфраструктури уз староседелачка домаћинства. На две стотине метара од контејнерског насеља налазе се школа, вртић, амбуланта, продавнице и центар насеља „Јабучки рит“. Представници породица су рекли сарадницима Заштитника грађана да су били обавештени да ће бити пресељени у ово насеље али да су тек приликом доласка схватили колико је оно удаљено од града. Породицама је саветовано да се обрате Градском секретаријату за социјалну заштиту с молбом за премештај.

Комунална полиција је координирала активностима комуналних радника који су истоварали ствари са камиона до контејнера, а представници Црвеног крста су пристиглим лицима делили пакете са храном и хигијенске пакете. Представници Центра за социјални рад, Одељење Палилула - Служба за одрасле и старе, су са сваком породицом обављали разговор и прикупљали су податке у вези са социјалном ситуацијом. Истовремено, расељени грађани су поучавани о томе како могу остварити право на материјалну помоћи и пријавити се за коришћење народне кухиње. Здравствена медијаторка са општине Палилула је прикупила податке од лица без здравствене књижице. Све време расељавања присутне су биле службе Хитне помоћи, које су два пута указивале помоћ трудници и лицу са високим крвним притиском. У оба случаја, након интервенције, грађанима је саветована стационарна хоспитализација, али су је обоје одбили наводећи да им је већ од указане помоћи боље.

Однос свих служби које су вршиле прихват ових породица може се описати професионалним уз поштовање људских права.

Ипак, уочен је пропуст јер породице нису добиле записник о пописаним стварима већ је било потребно да запамте бројеве камиона на којима се налазе њихова имовина. Неколико грађана се жалило да су им ствари оштећене приликом транспорта.

У разговору са расељенима закључено је да нису имали замерке на поступак и ток расељавања, а забринутост су исказали у вези с удаљености насеља и могућностима привређивања јер је већина њих преживљавала сакупљајући секундарне сировине, што је у условима након пресељења битно отежано. Представници Заштитника грађана су им пренели информацију да ће о њиховој пуној интеграцији бринути градска управа, како су на припремама за расељавање неформалног насеља саопштили представници Града.

III.2.3. *Градска општина Раковица, насеље „Брдо Раковица“ (Ресник)*

Усељавање породица у ово насеље у ком је постављено 22 стамбене јединице почело је око 14.00 часова и вршено је уз надзор и координацију поменутих градским служби и комуналних предузећа. У насељу је уочено присуство приватне службе обезбеђења коју је ангажовао Град која је у насељу остала и након одласка надлежних служби и представника Заштитника грађана. Претпоставка је да је обезбеђење било присутно због протеста који су грађани Ресника организовали противећи се досељавању Рома. Упркос томе приликом усељавања у насеље није било противљења ни окупљања грађана. Поред припадника приватног обезбеђења у насељу су током усељења били и припадници Министарства унутрашњих послова који нису интервенисали нити је било потребе за тим.

Сарадници Заштитника грађана уочили су да и у овом насељу није било записника о пописаној имовини грађана.

Представници Центра за социјални рад су обавештавали породице о томе како могу да остваре право на једнократну помоћ и редовну материјалну помоћ, право на оброк у народној кухињи и друга права из социјалне заштите.

Зебњу пресељених породица је изазивала удаљеност насеља. Упркос томе што су истицали да су услови живота неупоредиво бољи од услова у којима су живели у неформалном насељу поред „Белвила“ прибојавали су се како ће их прихватити мештани Ресника и како ће обављати послове на основу којих су до сада обезбеђивали средства за живот.

III.2.4. Градска општина Обреновац, насеље „Дрен“

У насеље „Дрен“ расељене породице су стигле око 15.00 часова. Пријем у насељу су обавили представници градског секретаријата за социјалну заштиту, Центар за социјални рад Обреновац, предузећа „Београд пут“ и „Београд водовод и канализација“, Полиција, Комунална полиција, Хитна помоћ, Црвени крст. **Понашање надлежних из наведених органа и служби било је коректно, особито понашање припадника комуналне полиције, а према грађанима повремено је био непријатан представник Центра за социјални рад Обреновац.** Независно од ове чињенице представници Центра за социјални рад су обавестили расељене грађане да ће Центар донети решења и исплатити једнократне новчане помоћи након идентификовања пристиглих лица.

У овом насељу становницима су уручени записници о пријему имовине, које су они потписивали. Примедбе на пресељење нису имали.

Међутим, локација на којој је насеље формирано је неприступачна, са две стране окружена је већим мочварама, налази се поред регионалног пута који води ка Бањанима, а испред насеља, односно дуж пута је канал пун воде. Стамбене јединице су уско постављене једне до других. Само тло на којем су постављени контејнери је водно, а радници комуналних служби покушали су да санирају локацију насипањем ризле, али се вода и даље пробијала. Поврх неколико објеката је био струјни кабал постављен на неприкладно ниској висини, док је између осталих био издигнут.

Нико од локалног становништва није присуствовао усељењу, али није било ни противљења томе. У насељу су поред припадника полиције били присутни и припадници приватне службе обезбеђења.

По доласку расељене породице су негодовале због неприступачности и удаљености локације. Након разговора за представницима градског секретаријата за социјалну заштиту, уз мање расправе и објашњавања извршена је расподела стамбених јединица. У насеље није дошло осам грађана, а Заштитник грађана је обавештен да ће двоје од њих накнадно доћи.

III.2.5. Градска општина Раковица, насеље „Кијево“:

Породице су пристигле у насеље око 14.30 часова уз надзор Секретаријата за социјалну заштиту, чији представници су им предали кључеве стамбених јединица. Том приликом чланови породица су потписивали записник о примопредаји мобилне стамбене јединице, уз напомену да ће уговор о коришћењу закључити у наредном периоду. Приликом усељавања представници Општине проверавали су у каквом стању се налазе стамбене јединице и уписивали недостатке који треба да се санирају (струја, осигурачи...). Расељена лица су добила записник о пријему имовине, осим једне породице чији чланови су имали примедбу да им је током пресељења загубљен комад намештаја. Приликом усељавања све породице су добиле одштампане правилнике о кућном реду у насељу.

Приликом усељавања породица били су присутни представници МУП-а Полицијске станице Раковица, комуналне полиције, Градског центра за социјални рад - Одељења Раковица, Општине Раковица, црвеног крста, ЈКП „Градска чистоћа“ и здравствена медијаторка. Представници Центра за социјални рад су досељеним Ромима поделили обавештења са подацима о адреси Центра за социјални рад и народне кухиње. Такође су их обавестили да ће представници Центра обићи насеље како би их поучили о правима и поступку њиховог остваривања пред Центром за социјални рад. Здравствена медијаторка је обишла све досељене породице и обавестила их да ће следећег дана са патронажном службом и лекарима Дома здравља доћи у насеље. Представници Црвеног крста свим досељеним породицама уручили су хигијенске пакете и пакет са храном.

Имајући у виду да у овом насељу већ неколико година живе Роми, обезбеђено је снабдевање струјом, вода и канализација. У насељу постоји дванаест чесми и седам санитарних јединица. Стамбене јединице нису биле опремљене. Такође у близини насеља налази се продавница, аутобуски превоз, трамвајски превоз, народна кухиња, а у близини је и Центар за социјални рад.

III.3. Прихват расељених лица из ромског насеља поред „Белвила“ у Нишу, Лесковцу и Врању

Како је већ објашњено „Акционим планом за расељавање неформалног насеља Белвил“ планирано је да о расељавању и интеграцији пресељених грађана рачуна води Министарство рада и социјалне политике. Како Министарство није то учинило, расељени грађани су расељени у девет јединица локалне самоуправе уместо у двадесет седам како је било планирано. Двочлани тимови Заштитника грађана су посматрали поступања надлежних органа у Врању, Нишу и Лесковцу, а поред ових градова Роми су расељени, односно враћени у градове Нови Сад, Шабац и Пожаревац, и општине Прокупље, Бојник и Лебане.

III.3.1. Лесковац:

Представници градске управе и Центра за социјални рад у Лесковцу, 26. априла, су обавестили сараднике Заштитника грађана да су у вези пресељења грађана ромске националности из насеља поред „Белвила“ у Лесковац одржали један састанак са представницима града Београда, а да са представницима државних органа није било разговора о томе. Нарочито је истакнуто да састанак са представницима београдске градске управе није окончан јасним закључцима који се односе на начин и време пресељења, предвиђена финансијска средства за збрињавање и интеграцију пресељених и органе који ће та средства обезбеђивати.

Утврђено је да представници надлежних органа из Лесковца нису знали тачан број породица и лица која се враћају у град Лесковац као општину у којој имају пребивалиште. Градска управа затражила је од полиције податке о пребивалишту за те особе, али их до момента састанка са представницима Заштитника грађана није добила. Међутим, поменута је незванична, усмена информација да је „стање хаотично“, јер неке особе имају матичне бројеве добијене у другим државама, а друге ЈМБГ који нису додељени у Лесковцу. Представници града Лесковца су навели да имају информације о томе да ромске породице у процесу прикупљања података нису одговарајуће сарађивале, прећуткивали су и давали су нетачне личне податке о ЈМБГ, пребивалишту, пореклу и имовном стању. **Такође, представници лесковачке самоуправе су полагали наду у непотврђену информацију да већина има родбину у Лесковцу и рачунали су на то да ће их родбина прихватити уколико им буду обезбеђена новчана средства.**

Град је намеравао да људе који немају имовину у Лесковцу или које родбина не прими смести у касарни „Јужни логор“, али како за то није тражио одобрење Министарства одбране није било могуће сместити породице у овај објекат. Све до 16.30 часова

представници града Лесковца нису имали решење за нужни смештај за породице које су у том тренутку биле на путу за Лесковац.

Аутобус са ромским породицама који је стигао око 20.35 часова сачекали су представници града Лесковца, Центра за социјални рад и припадници полиције. Аутобусом је у Лесковац стигло четрдесет четворо људи, односно тринаест породица, **од којих је за двадесет седморо, односно осам породица, требало обезбедити смештај**, док је преосталих седамнаесторо имало где да се смести. Поред ових породица које су биле најављене стигле су и две породице које нису биле на списку које је сачинила београдска управа приликом расељавања, а представници града су изразили спремност да обезбеде привремени смештај и за те две породице.

Сарадници Заштитника грађана обавештени су да је привремени смештај за два дана, до обезбеђења одговарајућег принудног смештаја обезбеђен у хотелу „Мими“ у центру Града. Речено је да ће град највероватније донети одлуку о закупу кућа у које ће сместити ове породице. Ромским породицама је обезбеђена храна и вода.

Представници Града, Центра за социјални рад и Полицијске управе Лесковац су се приликом непосредног контакта са расељеним лицима понашали професионално, показавши на лицу места спремност да саслушају породице и пруже им помоћ. Полиција није имала разлога да реагује, нити је реаговала, само је испратила конвој од места где је дочекан до хотела.

У непосредном контакту са породицама, представници стручне службе Заштитника грађана уочили су да су људи смирени и да нису незадовољни пресељењем. Исказивали су бригу за начин на који ће остваривати приходе и дилеме да ли ће добијати какву помоћ од града Лесковца, али наглашавали су да је ово пресељење боље за њихову будућност.

III.3.2. Ниш:

Усељавање расељених лица из насеља поред „Белвила“ која су имала пријављено пребивалиште у Нишу, почело је око 19.30 часова. Приликом усељавања породицама су помоћ пружали четворо запослених у Центру за социјални рад и чланица градског већа. Носиоци активности су све време били присутни, почев од доласка аутобуса и усмеравања на предвиђену локацију, па до доласка камиона са стварима око 21.00 часова. Све време су разговарали са присутним Ромима, одговарали и објашњавали им процедуру, односно начин остваривања њихових права. Били су максимално предусретљиви, толерантни и срдачни, а неке од повратника су познавали од раније као кориснике услуга Центра за социјални рад. Полиција се појавила након сат времена од доласка расељених породица и тада је један од полицијских службеника истакао да они нису били обавештени о доласку породица, да су дошли по пријави грађана, али и то да би присуствовали из превентивних разлога да су благовремено обавештени о пресељењу. Полиција се коректно опходила према расељеним лицима, без примене мера принуде. Становницима је по доласку обезбеђена вода и намирнице.

Као привремени смештај, градска власт је обезбедила стамбени објекат и простор у ком је претходно била смештена фирма која је у међувремену отишла у стечај, а објекат је постао поново власништво града Ниша. Објекат се налази у близини ромског насеља „Сточни трг“, у улици Даничићева 5. Реч је о приземној згради, саграђеној од чврстог материјала, коју чине две веће и једна мања просторија. У објекту је још једна мања просторија, али је била закључана и није било предвиђено да је користе расељене породице. Просторије у објекту су суве, релативно чисте, са прозорима и вратима, осим једне просторије са отвором без прозора. Под је бетонски, осим у мањој просторији у којој се налазе плочице. Мања просторија је уреднија и подобнија за становање, иако се могло приметити да су све просторије биле мало свежије. У највећој просторији површине отприлике 50 м², било је смештено десет кревета са двадесет нових душека и двадесет нових ћебади, које су градске власти обезбедиле истог дана. Поред тога, у једном делу собе, налазили су се наслагани разни комади старијег канцеларијског намештаја (ормари, столови и столице). Електрична инсталација у објекту постоји, али због лошег напона није прикључена. Планирано је да се то уради наредног дана помоћу агрегата. Водоводне инсталације у објекту нема. Предвиђено је да градска управа цистерном обезбеди водоснабдевање. У дворишту се налази један санитарни чвор у ком постоји вода, али је хигијенски у прилично лошем стању. Неколико отворених шаhti у дворишту су поклопљене дрвеним даскама од старог неупотребљивог намештаја.

Сам процес смештаја протекао је без инцидентата, мада су по самом доласку, поједини пресељени грађани бурно реаговали, претили пријавама због тога што их нису сачекали обећани опремљени објекти. Такође, захтевали су новац, јер је према наводима неких од њих обећано да ће их сачекати коверта са 30.000 динара. Тек након вишесатног разговора са представницима градске власти, и њиховог обећања да ће им град Ниш исплатити 10.000 динара једнократне помоћи, што је и учињено, присутни Роми су се умирили. Већина пристиглих је одбила привремени смештај и пронашла други смештај код родбине и познаника, тако да су у привременом смештају остале само три од пристиглих дванаест породица, односно тридесет људи.

Представници градских власти су били незадовољни оваквим расељавањем Рома јер су очекивали незадовољства сиромашних Рома у Нишу који неће добити мобилне стамбене јединице, које су намењена за придошлице. Стиче се утисак да представници нишке управе нису били одговарајуће информисани од надлежних органа о томе шта је све неопходно обезбедити лицима која долазе у Ниш, а посебно о новчаној помоћи.

III.3.3. Врање

Аутобус са четири вишечлане породице и два појединца, односно 19 људи, као и камион са њиховом имовином стигао је у Врање испред Центра за развој локалних услуга социјалне заштите (прихватилиште) у 22.30 часова. У прихватном центру сачекали су их представници града Врања, особље Центра и представници локалних невладиних организација. Из Центра за социјални рад у Врању нико није био присутан. Породицама је обезбеђена храна и вода.

У разговорима са породицама утврђено је да нико није имао примедбе на поступак при одласку из Београда. Расељење породице поседовале су решења о расељавању и записник

о пописаним стварима. Један број приспелих породица изразио је сумњу у Центар за социјални рад у Врању јер су се и раније обраћали, али нису добили никакву помоћ и што наводе као један од разлога што су се одселили у Београд.

III.4.   Контакти Заштитника грађана са расељеним породицама из других општина и градова

Заштитнику грађана су се дан након расељавања 27. априла 2012. године, телефоном обратили грађани расељени у Шабац и у Бојник истичући проблеме приликом доласка у место пребивалишта.

Десеточлана породица из Шапца, која је у овај град стигла 26. априла око 19.00 часова, наводи да их је аутобус довезао до Полицијске станице, када је позвана службеница Центра за социјални рад, која им је рекла да ће им бити обезбеђено преноћиште за једну ноћ и да ће сутрадан добити новац за карту како би се вратили тамо одакле су дошли. Породица се одмах вратила за Београд и како су обавестили Заштитника грађана, налазе се у Устаничкој улици. Такође, из Шапца се јавио човек, наводећи да је смештен у породичну кућу у селу Маови, близу Шапца, где нема никакве услове за живот и планира да се врати у Београд, где је, како наводи, живео последњих тридесет година. Јавио се Центру за социјални рад у Шапцу где му је исплаћено 5.000 динара и уручена признаница, а речено му је да ће му једнократна помоћ од 20.000 динара бити обезбеђена у понедељак 30. априла 2012.

Породице враћене у Бојник контактирале су Заштитника грађана истичући да нису примили једнократну новчану помоћ. Накнадно се јавила и трочлана породица смештена у прихватилиште у Новом Саду и указала на то да општина Жабал у којој имају пријављено пребивалиште, одбија да им обезбеди нужни смештај.

IV ПРАЋЕЊЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ РАСЕЉЕНИХ РОМА

Укључивање расељених грађана у локалне заједнице Заштитник грађана прати како одржавањем сталних непосредних контаката с њима, тако и путем својих Законом утврђених надлежности надзора и сарадње с органима јавне власти. Заштитник грађана је од 26. априла примио деветнаест притужби расељених грађана у вези с остваривањем њихових права и поступањима појединих органа јавне власти. Највише притужби се односи на поступање центара за социјални рад приликом подношење захтева за одобравање социјалне помоћи, полицијских управа и станица приликом пријема захтева за издавање личних докумената, матичних служби у вези с издавањем извода из матичних књига и поступка накнадног уписа и, најзад, локалних самоуправа у вези са решавањем њихових стамбених питања.

Сарадници Заштитника грађана су непосредно након пресељења обавили разговоре са расељеним грађанима у свим београдским насељима, као и са грађанима расељеним у Бојнику, Лебану и Прокуљу (7. мај), Лесковцу (7. мај и 13. јун), Новом Саду (30. април), Нишу (4. мај и 13. јун), Врању и Сурдулици (12. јун). У свим градовима и општинама обављени су разговори са представницима локалних самоуправа, центара за социјални рад и, по потреби, са представницима других надлежних органа који су спроводили расељавање.

IV.1. Проблеми у вези с интеграцијом породица расељених у београдска новоформирана контејнерска насеља

Поступања надлежних органа у вези с интеграцијом Рома расељених из насеља поред „Белвила“ утврђена су поменути *„Акционим планом за расељавање неформалног насеља Белвил“*. Њиме су уређене обавезе градских служби у вези с интеграцијом становника насеља расељених у београдска новоформирана насеља: наставак рада на активностима које нису завршене пре пресељења (лична документа, социјална помоћ); понуде за запослење и одговарајуће обуке; потписивање уговора са породицама о коришћењу мобилних стамбених јединица; пренос здравствених картона у нове домове здравља и да помогну особама с инвалидитетом, хронично оболелим и трудницама да се пријаве у одговарајуће здравствене установе како би добили одговарајућу здравствену помоћ; праћење похађања наставе; праћење напретка и извештавање; организација појединачних састанака у вези са уписом деце у школу, остваривањем права на социјалну заштиту, понудама за посао, обукама, и другим активностима; недељни обилазак новоформираних насеља.

Непосредним увидом у остваривање права у новоформираним насељима у Београду, Заштитник грађана се уверио да су градске власти испуниле већину обавеза предвиђених *„Акционим планом“*, а да проблеме с којима се суочавају становници насеља решавају од прилике до прилике. Најсложенија ситуација је у насељу *„Дрен“* у Обреновцу које је просторно изоловано и подигнуто на земљишту које не испуњава услове за градњу и

одрживу инфраструктуру. На састанку које је Заштитник грађана 9. маја одржао с представницима градских власти у вези с проблемима уоченим након расељавања речено је да ће житељи овог насеља бити премештени на друге локације, а насеље „Дрен“ демонтирано. Представници градских власти су предочили да ће то бити могуће крајем јуна када шеснаест породица које су раније расељене добије социјалне станове, а да ће пре тога, три породице из „Дрена“, по одобрењу градског Секретаријата за социјалну заштиту бити пресељене у „Јабучки рит“.

Приликом разговора са становницима новоформираних насеља у „Јабучком рит“, „Макишу“ и „Реснику“ 4. маја представници Заштитника грађана су обавештени да храну добијају нередовно и да им нису додељени хигијенски пакети. Такође, указали су Заштитнику грађана на то да је изостала одговарајућа подршка центара за социјални рад, здравствених медијаторки, а да права на одређене врсте помоћи не може да оствари значајан број становника насеља због тога што немају лична документа, Реч је пре свега о грађанима расељеним с Косова и Метохије. Поред тога, становници новоформираних насеља су истакли да су добили шпорете, али да већина нема фрижидере, да им се храна брзо квари, а посебно млеко и храна за бебе која се тешко одржава на високим температурама. Већина њих није имало кревете ни другог покућства.

Пажњу јавности је изазвао инцидент у „Јабучком рит“ 1. маја који је изазвала група младића узвикујући и исписујући на једном од контејнера расистичке увреде. Према обавештењима добијеним од Министарства унутрашњих послова откривени су починиоци и према њима је покренут одговарајући поступак пред тужилаштвом. Након тог инцидента у „Јабучком рит“ је дежурала патрола полиције, али према речима припадника МУП-а које су представници Заштитника грађана затекли у насељу процењено је да је потреба за њиховим присуством све мања јер су придошлице оствариле добар пријем са локалним неромским и ромским становништвом.

У вези с безбедношћу становника овог насеља указано је на непријатности с којим се суочавају у јавном превозу приликом одлазака по храну у народну кухињу која је удаљена више од десет километара у насељу Борча.

Појачане мере безбедности су биле и у новоформираном насељу у Реснику. Поред патрола Полиције у насељу су дежурали и припадници приватног обезбеђење. Мере предострожности су биле предузете због тога што су староседеоци Ресника протестовали пре досељавања Рома из насеља поред „Белвила“. Међутим, угрожавање безбедности придошлица није било, напротив они су указали на добре односе са локалним становништвом које их ангажују за обављање сезонских послова, а да је једини проблем, који је превазиђен, био у вези с нестанком имовине једног мештана.

О овим пропустима и проблемима Заштитник грађана је, на поменутом састанку 9. маја, обавестио представнике градских власти и затражио од њих да, у најбољем интересу расељених грађана, отклоне уочене пропусте. Представници градских власти су изјавили да ће предузети све што је у њиховој надлежности како би унапредили постојећу ситуацију, али да моле за разумевање и стрпљење јер неке од прописаних процедура захтевају одређено време без обзира на то што се градске службе труде да поступају по хитном поступку. На истом састанку Заштитник грађана је обавештен да је за становнике

свих новоформианих насеља од 9. маја обезбеђена редовна исхрана и да ће се испоруке хране остваривати преко народне кухиње за грађане који то право остварују у складу с прописаним условима, а за оне који због тога што немају лична документа још нису поднели захтев за исхрану у народној кухињи, оброке обезбеђује војна установа. Град Београд је из буџета определио 600.000 динара за трошкове административних такси и образаца лицима која немају документа и очекивало се да ће до краја маја сва лица имати лична документа на основу којих ће поднети захтеве за исхрану у народној кухињи. Након тога, војна установа ће обуставити припрему хране, а право на исхрану ће изгубити страни држављани.

Представници Заштитника грађана су разговарали с становницима новоформираног насеља и 14. јуна и уверили се да им је обезбеђена исхрана у народној кухињи у Борчи, али да већина и даље нема лична документа, као и да постоје проблеми у вези с остваривањем појединих права на социјалну и здравствену заштиту и запошљавањем, односно могућностима зараде.

Сви становници, понављају констатацију, да су им, без обзира на проблеме с којима се суочавају, животни услови неупоредиво бољи него док су живели у неформалном насељу поред „Белвила“.

Истога дана, 14. јуна сарадници Заштитника грађана су разговарали и са расељеним Ромима у насељу Макиш, који су такође указали на то да су животни услови у којима сада живе неупоредиво бољи него што је то био случај у неформалном насељу. Међутим, у овом насељу постоје проблеми у вези с одржавањем јавног реда јер становници насеља нису у добрим међуљудским односима, а током протекла два месеца полиција је интервенисала више десетина пута. Према „Правилнику о понашању у насељу“ који су сви становници новоформианих насеља примили при усељењу утврђена су правила која би, поред осталог, требало да допринесу одржавању реда. Према тим правилима лице које три пута буде опоменуто од стране Секретаријата за социјалну заштиту због тога што је изазивало неред или узнемиравало остале становнике губи право на коришћење стамбене јединице и остала права која остварују становници насеља.

Треба поменути да су се сарадници Заштитника грађана уверили да је град Београд организовао редован превоз за ученике који наставу похађају у новобеоградским школама, али да још није организована припрема деце за упис у школе и укључивање у наставу у школској 2012/13 години.

Градска управа према сазнањима Заштитника грађана чини напоре како би обезбедила интеграцију расељених грађана из насеља поред „Белвила“ и решава проблеме чим се они појаве. Међутим, резултати би били ефикаснији и још конкретнији уколико би се проблеми решавали у складу с утврђеним планом активности и у сарадњи с надлежним државним службама. Такође, веома је важно да резултати унапређења положаја Рома буду доступни и да јавност о њима добије благовремена сазнања.

IV.2. *Проблеми у вези с интеграцијом породица расељених у локалне самоуправе ван Београда*

Сложенија ситуација је у вези с интеграцијом расељених становника насеља у локалне самоуправе у другим местима у Србији. Као што је поменуто Заштитник грађана је два пута разговарао са расељенима и представницима локалних власти у Врању, Лесковцу и Нишу, а по једном у Новом Саду, Бојнику, Лебану, Прокупљу, Жабљу и општини Сурдулица у коју је на збрињавање упућена једна породица која је 26. априла била збринута у Врању. Роми упућени 26. априла у Шабац су се самоиницијативно вратили у Београд, о томе обавестили Секретаријат за социјалну заштиту, Заштитника грађана, али и указали да су то учинили због тога што у Центру за социјални рад нису добили одговарајућу подршку и да им је поручено да се „врате одакле су дошли“. Приликом разговора са надлежнима у поменутим локалним самоуправама сарадници Заштитника грађана су се уверили да ово мишљење није усамљено, односно да већина саговорника сматра да њихове локалне самоуправе немају обавеза према пресељеним грађанима, без обзира на то што им је пребивалиште у њиховом граду/општини, већ да је требало да их београдске власти збрину.

Заштитник грађана је утврдио да постоје три категорије расељених грађана у овим локалним самоуправама: расељени који имају у власништву непокретну имовину и са којима локални органи управе контакт остварују искључиво преко центара за социјални рад; другу групу чине расељени грађани који су се сместили уз помоћ родбине и пријатеља и чија интеграција се прати, али не и значајније помаже, такође преко центара и најзад трећа група породица које су привремено збринуте уз помоћ локалних самоуправа. Најкасније у првој половини маја свакој породици је исплаћено по 20.000 динара једнократне материјалне помоћи која је обезбедила градска управа Града Београда. Једнократну помоћ породице су добијале и од локалних самоуправа. У Нишу је непосредно по доласку свакој породици градска управа исплатила једнократну материјалну помоћ од 10.000 динара, а таква врста помоћи обезбеђена је и у Лесковцу. Такође, породицама које у власништву имају непокретности, али које нису условне за живот, исплаћено је према списковима Секретаријата за социјалну заштиту градске управе града Београда по 100.000 динара намењених за хитну санацију објеката. Изузетак је град Лесковац који та средства није примио јер настоји да у сарадњи са градском управом у Београду трајно реши проблем становања расељених Рома, односно грађана који су враћени у Лесковац као место пребивалишта или боравишта.

Упркос томе што је град Београд испунио обавезу материјалне подршке расељеним породицама, коју је предузео мимо „Акционог плана расељавања неформалног насеља Белвил“, односно онда када је Министарство рада и социјалне политике одустало да подржи процес расељавања и интеграцију расељеника, **Заштитник грађана је утврдио да проблеми с којима се суочавају расељени грађан и локалне самоуправе захтевају подршку државних органа, брижљиво планирање и институционалну координацију активности.**

Проблем с којима се суочава већина локалних самоуправа у које су расељени житељи насеља поред „Белвила“ јесу сиромаштво и недостатак средстава локалних самоуправа да сузбијају његове последице. У свим јединицама локалне самоуправе постоји велики број грађана који више месеци, чак година, чекају да им се одобри неки од видова помоћи локалне самоуправе у вези са решавањем стамбених проблема, дуговања комуналним предузећима, запошљавањем. Збрињавање повратника, преко реда, по хитном поступку изазива незадовољство грађана, често Рома, који такође живе у неусловним стамбеним објектима, немају посао и суочавају се с истим изазовима интеграције као и повратници.

Такође, пуна интеграција повратника се не може остварити без предузимања системских мера економског оснаживања породица које подразумевају запошљавање, активно учешће у јавним радовима, различите врсте субвенције и решавање других питања у вези с становањем, школовањем. У истраживању о спровођењу „Стратегије за унапређење положаја Рома“ Заштитник грађана је утврдио да не постоји системски начин остваривања мера стратегије у локалним самоуправама. Ни једна од „Стратегијом“ и акционим планом њеног спровођења утврђених мера није у потпуности спроведена и остварена на начин који гарантује спровођење стратешког циља – унапређење положаја ромског становништва.

Да би се то бар делимично остварило потребно је да надлежни државни органи спроведу постојеће обавезе из „Стратегије“. У случају расељавања становника неформалног насеља поред „Белвила“ утврђено је да Министарство рада и социјалне политике није предузело активности у вези с интеграцијом расељених Рома у локалним самоуправама; да Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу није координирало радом државних органа приликом расељавања насеља и да није спровело Препоруку Заштитника грађана којом је наложио да се установи радна група за праћење расељавања неформалних насеља и да припреме документ којим ће уредити или прописати поступања локалних самоуправа приликом расељавања неформалних, сиротињских насеља; Министарство животне средине, рударства и просторног планирања није утврдило стамбене потребе Рома и формирало одговарајућу базу података на основу којих је могуће планирати и спроводити активности у вези с решавањем проблема становања сиромашних Рома.

Утврђено је и то да је последица таквог стања да локалне самоуправе по правилу немају планове интеграције локалног ромског становништва, односно да ни једна од девет јединица локалне самоуправе у коју су расељени Роми из насеља поред „Белвила“ нема локалну стратегију и акциони план интеграције Рома, као и то да постојећа законом утврђена решења немају ефикасне начине решавања проблема интеграције сиромашних Рома. У вези с расељавањем становника из насеља поред „Белвила“ то је уочљиво у чињеници да ни за једну породицу у тренутку расељавања није постојао јасан план трајног решавања проблема становања. Шта више, хитну материјалну помоћ у вези с решавањем стамбених проблема оствариле су породице које имају у власништву непокретности, али не и лица која без институционалне помоћи не могу бити збринута. У општини Бојник од 58 породица које су враћене из Београда већина је остварила неку врсту материјалне помоћи и претпоставља се да су након тога поново напустиле ову општину. Роми истичу да је основна препрека њихове интеграције у локалној средини

немогућност да на било који начин приходују на основу рада. Све породице с којима је разговарано, било да су расељене у Београду, било ван њега, истичу то да је решавање проблема запошљавања основа њихове интеграције.

Поједине локалне самоуправе су исказале изузетну неорганизованост, небригу у вези с прихватом расељених грађана. Заштитник грађана је покренуо поступке ради утврђивања чињеница у вези с пропустима који су евентуално начињени према градским управама у Лесковцу, Врању, али и у Сурдулици и Жабљу које имају обавезе према две породице чији чланови пребивалиште имају на њиховим територијама. Поступци су покренути и према градској управи Града Шапца јер су се Роми који су упућени у овај град суочили са непрофесионалном администрацијом која их је упутила „да се врате одакле су и дошли“, али и према општинској у Прокупљу. Приликом надзора Заштитника грађана над поступањима локалних органа власти, органи општинске управе су били неспремни за разговор, без података о томе где су расељене породице збринуте. Центар за социјални рад у Прокупљу није био обавештен о прихвату породица, а према речима начелнице градске управе за пријем расељених грађана је био задужен један радник Полицијске управе.

Треба поменути да је појединим локалним самоуправама проблем изазвала и непланирана концентрација терета расељавања на Београд и других девет градова и општина. Наиме, према обавештењима које је Заштитник грађана добио од градске управе Града Београда, али и увидом у допис Министарства рада и социјалне политике којим су обавештени центри за социјални рад о томе да ће град Београд упутити породице из неформалног насеља поред „Белвила“ у места пребивалишта њихових чланова, закључује се да је било планирано да се расељавање оствари у двадесет седам локалних самоуправа. Након тога пошто је Министарство рада и социјалне политике одустало од намере да спроведе интеграцију расељених те послове су преузели представници градске управе Града Београда који су у сарадњи са девет градова и општина обезбедили услове за повратак становника насеља. Највећи терет њиховог збрињавања поднеле су београдске градске општине и град Београд, али и општине у Србији попут Бојника у који је уместо планираних 44 породице враћено њих 58 односно 245 лица.

Град Лесковац је поред породица које имају непокретну имовину прихватио и четири вишечлане породице без икакве имовине. Заштитник грађана је поред праћења њиховог пријема 26. априла, вршио надзор над поступањима надлежних локалних органа 7. маја и 13. јуна. Утврђено је да градска управа у Лесковцу има искуства у вези с збрињавањем и решавањем проблема повратника јер су успешно, уз помоћ и сарадњу са Министарством рада и социјалне политике, међународним организацијама и управом Града Београда решили питање интеграције повратника враћених након расељавања неформалног насеља испод моста „Газела“.

Међутим, приликом збрињавања породица из насеља поред „Белвила“ уочени су пропусти на које им је Заштитник грађана указао на састанку 14. јуна. Наиме, ове породице су од 26. априла смештене у хостел „Мими“ у којем су услови одлични али економски неоправдани и неодрживи. Трошкови смештаја до 14. јуна су износили преко милион динара. За то време представници градске управе нису предузели одговарајуће

активности како би нашли одрживо решење за ове породице. Примера ради месечни закуп сеоског домаћинства на подручју Лесковца износи до 25.000 динара, а откуп око 600.000 динара. Представници градске управе су поменули више разлога због чега су се одлучили за смештај у хостелу – основни разлог је то што Град не располаже с стамбеним објектима за нужни смештај, што од Војске Србије није добио одобрење да расељена лица смести у напуштену касарну, али поменуто је и то да без помоћи надлежних министарстава није могуће да Град брине о пуној интеграцији повратника Посебан проблем представља незадовољство које исказују други сиромашни грађани Лесковца којима није одобрен нужни смештај.

Роми, расељени из насеља поред „Белвила“, привремено смештени у хостелу „Мими“, су свесни да постојећи смештај није одржив и истичу да ће прихватити сваки предлог градских власти уз обезбеђење правне сигурности да ће проблем њиховог трајног стамбеног збрињавања бити решен. Неколицина грађана у овом објекту нема лична документа или нису уписана у матичне књиге. Према увиду у документа и сазнања које је добио у Центру за социјални рад Заштитник грађана је мишљења да се посвећеним радом запослених у матичној служби градске управе и директном применом прописа већина ових проблема могло превазићи без покретања поступка који је овај орган покренуо.

Посебно треба нагласити изузетно тежак положај расељених породица у град Ниш. Наиме породице које немају своју имовину, односно које су збринуле градске власти ни **педесет дана након доласка у привремени смештај поред насеља „Сточни трг“ немају воду и струју.** Представници градске управе и Центра за социјални рад су указали Заштитнику грађана на проблем недостатка објеката за принудни смештај и истицали да очекују да ће им Град Београд послати контејнере за смештај породица збринутих у Нишу. Заштитник грађана сматра да обезбеђење нужног смештаја подразумева да у њему морају бити доступни вода и струја.

Проблеми у вези с интеграцијом повратника постоје и у другим локалним самоуправама, а карактеристични су случајеви породица које су на збрињавање упућене у локалне самоуправе у које немају пребивалиште/боравиште. У Нови Сад је упућена трочлана породица чије пребивалиште је у Жабљу, а у Врање две породице с пребивалиштем у Сурдулици. Непосредним надзором Заштитник грађана је утврдио да градови Нови Сад и Врање не желе да преузму обавезе интеграције ових породица, јер сматрају да би тиме изазвали незадовољство локалних Рома, већ их упућују да права остваре о општинама у којима имају пребивалиште. С друге стране ове општине сматрају да немају никакве обавезе према њима јер се суочавају са решавањем приоритетних проблема сиромашних грађана, пре свих Рома. И у овом случају уочљив је проблем до којег вероватно не би дошло да су државни органи, пре свих Министарство рада и социјалне политике остварили своје Законом утврђене надлежности.

V ИНИЦИЈАТИВА ГРАДА БЕОГРАДА И МИНИСТАРСТВА ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА, ДРЖАВНУ УПРАВУ И ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕМ СРЕДСТАВА НЕОПХОДНИМ ЗА ОДРЖИВО РЕШАВАЊЕ СТАМБЕНИХ ПОТРЕБА РАСЕЉЕНИХ РОМА

Градска управа Града Београда и Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу су покренуле иницијативу која би требало да допринесе трајном решавању стамбених проблема Рома расељених из насеља поред „Белвила“, али и породица које су расељене у претходном периоду – насеље „Газела, насеље у Блоку 72 на Новом Београду и друга.

На састанцима који су поводом ове иницијативе сазвали крајем маја 2012. године, поменути органи јавне власти обавестили су присутне државне органе (Министарство рада и социјалне политике, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Министарство здравља, Министарство просвете и науке, Комесаријат за избеглице, Национална служба за запошљавање, Агенција за социјално становање, Заштитник грађана и други) и представнике међународних организација (Делегација Европске уније у Србији, OSCE, OHCHR, UNHCHR, UNDP, SIDA...) да покрећу ову иницијативу која има „посебни циљ да се помогне Градској управи и МЉМПДУЛС у спровођењу анализе потреба и студије изводљивости у погледу подобности локација у Београду и осталим одабраним општинама у Србији у које су, као резултат расељавања, привремено пресељене ромске породице из насеља "Белвил" и осталих насеља у Београду, како би ове и остале локације у Београду постале стална насеља или како би се изнашла друга трајна решења за те породице“ а да је „следећи посебан циљ припрема препорука у вези са одговарајућим приступом у циљу унапређења координације и учешћа Рома у планирању и имплементацији политике инклузије Рома и програма Градске управе“.

Иницијатори су објаснили да ће уз помоћ стручњака анализирати стање и потребе свих локалних самоуправа у којима су расељени Роми, како они из насеља поред „Белвила“ тако и они који су били обухваћени претходним расељавањима и на основу утврђене ситуације ће припремити „пројектну документацију у погледу помоћи за приближно 220 породица из Белвила“.

Заштитник грађана подржава сваку иницијативу која ће допринети спровођењу мера унапређења положаја Рома и спреман је да у оквиру својих могућности помогне Градској управи и Министарству да остваре циљеве који су представили. Међутим, ова иницијатива би била пример рада добре и одговорне управе да су је покренули надлежни државни органи пре расељавања сиромашних неформалних насеља,

односно да су без одлагања и у пуној вери, у најбољем интересу грађана и сагласно обавезама које су утврђене законом и „Стратегијом за унапређење положаја Рома“ спровеле Препоруку Заштитника грађана упућену приликом расељавања становника неформалног насеља у Блоку 72. Такође да би ова иницијатива имала делотворног учинка несумњиво је да је нужно да се редефинише један од њених циљева - „припрема препорука у вези са одговарајућим приступом у циљу унапређења координације и учешћа Рома у планирању и имплементацији политике инклузије Рома и програма Градске управе“, у смислу постизања ефикасности управе у вези с решавањем проблема због којих је иницијатива и покренута, јер суштина рада управе је да доноси прописе и спроводи мере за унапређење положаја грађана и остваривања њихових права.

VI УТВРЂЕЊЕ И ПРЕПОРУКЕ НА ОСНОВУ ПРАЋЕЊА РАСЕЉАВАЊА И ИНТЕГРАЦИЈЕ СТАНОВНИКА НЕФОРМАЛНОГ НАСЕЉА ПОРЕД „БЕЛВИЛА“

УТВРЂЕЊЕ

Током праћења поступања органа јавне власти у вези с расељавањем становника неформалног насеља поред „Белвила“ и поштовањем људских права грађана расељених из овог насеља Заштитник грађана је утврдио следеће:

- Да Министарство рада и социјалне политике, упркос томе што је Законом о министарствима и „Стратегијом за унапређење положаја Рома“ Владе Републике Србије обавезано да се, поред осталог, стара и о интеграцији Рома у локалну средину, није поступало ни приликом расељавања Рома из неформалног насеља поред „Белвила“, нити учествује у интеграцији расељених грађана у локалним заједницама у које су пресељени.

Министарство рада и социјалне политике поступа селективно у вези с пословима интеграције Рома у локалним заједницама, што изазива правну и социјалну несигурност грађана и онемогућава планирање интеграције након предузимања мера чија је сврха унапређење положаја припадника ове посебно осетљиве етничке и друштвене групе. На почетку расељавања Министарство је било активно и обавестило је центре за социјални рад у двадесет седам јединица локалне самоуправе да припреме прихват становника поред „Белвила“ са пребивалиштем у њима, али је након тога самоиницијативно одустало од учешћа у спровођењу расељавања и интеграцији пресељених. Такође, у поступку који води према Градској управи Нови Пазар у вези с унапређењем услова становања у неформалном насељу „Блажево“ у којем претежно живе Роми расељени с Косова и Метохије, Заштитник грађана је утврдио да Министарство рада и социјалне политике није поступало, а да је с обзиром на то да је у овом поступку учествовало више државних органа морало имати сазнања о проблемима интеграције Рома у Новом Пазару. Насупрот томе, Министарство је професионално и ефикасно поступало приликом расељавања Рома из неформалног насеља испод моста „Газела“.

- Да је **Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу**, пропуштајући да благовремено спроведе Препоруку Заштитника грађана о формирању званичне радне групе која треба да прати расељавања неформалних насеља и да припреми пропис којим ће се уредити поступање надлежних органа приликом њихових расељавања, погодвало испољавању проблема током расељавања становника из неформалног насеља поред „Белвила“.
- Да је **Секретаријат за социјалну заштиту градске управе Града Београда** пропустио да, припремајући пресељење, организује више консултација са становницима и да им на тај начин пружи правовремена обавештења и прикупи информације од значаја за ефикаснију организацију расељавања, а посебно заштиту људских права.

Да је Секретаријат пропустио да пажљивијим планирањем и бољим праћењем положаја расељених становника, нарочито у другим локалним самоуправа утиче на ефикасније решавање њихових проблема и заштиту људских права.

- Да је **Градска управа Града Ниша** начинила пропуст јер није расељеним породицама обезбедила нужни смештај у којем им је доступна вода и струја.
- Да је **општинска управа у Прокупљу** пропустила да 26. априла обавести Центар за социјални рад о томе да припреми нужни смештај и припреми се за збрињавање деветнаест породица које су тог дана пресељене из неформалног насеља поред „Белвила“ у Прокупље као место пребивалишта/боравишта чланова породица.
- Да је **Градска управа Града Лесковца** пропуштајући да, правовремено и ефикасно поступи и обезбеди одговарајући нужни смештај расељеним породицама угрозила процес њихове укупне интеграције.

.....

ПРЕПОРУКЕ

На основу чланова 31. став 2. и 24. став 2. Закона о Заштитнику грађана, односно сазнања која је прикупио из разговора са овлашћеним представницима градске управе Града Београда, градских управа у Врању, Лесковцу, Нишу и општинској управи у Прокупљу, чињеница које је прикупио непосредним надзором над остваривањем права расељених лица из неформалног насеља поред „Белвила“ и поступка који је водио према Министарству рада и социјалне политике и Министарства за људска и мањинска права државну управу и локалну самоуправу у вези с спровођењем „Стратегије за унапређење положаја Рома“ Владе Републике Србије Заштитник грађана даје следеће препоруке:

Министарству рада и социјалне политике

- *Потребно је да Министарство рада и социјалне политике, сагласно одредби Закона о министарствима, по којој поред осталог, обавља и послове државне управе који се односе на интеграцију Рома у локалној заједници, развије одговарајуће организационе, материјалне и стручне капацитете како би професионално и у најбољем интересу грађана обављало ове Законом прописане послове.*
- *Да припреми интерни пропис којим на јасан начин уређује своје надлежности и поступања у вези с пословима интеграције Рома.*
- *Да, без одлагања, у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу и Градском управом Града Београда припреми план интеграције у локалну заједницу Рома расељених из неформалног насеља поред „Белвила“.*
- *Да, од градских и општинских центара за социјални рад, прикупи податке о положају и проблемима у вези с интеграцијом расељених Рома из неформалног насеља поред „Белвила“ и да у складу с својим овлашћењима и у сарадњи с другим државним органима активно утиче да се отклоне уочени проблеми.*

Министарству за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу

- *Потребно је да Министарство, без одлагања, спроведе Препоруку Заштитника грађана 16-3028/11, дел. бр. 24882 од 5. децембра 2011. године и да „формира сталну радну групу за праћење и координацију рада државних органа у вези с будућим расељавањем неформалних ромских насеља, водећи рачуна о томе да расељавање представља основу за почетак процеса друштвене интеграције грађана из ових насеља предвиђене Стратегијом Владе РС за унапређивање*

положаја Рома“ и да „приступи израду прописа којима ће се ближе уредити обавезе и начин поступања надлежних органа у случају присилних расељавања неформалних насеља и Влади РС предложити њихово доношење“.

Градској управи Града Београда Секретаријату за социјалну заштиту

- *Секретаријат за социјалну заштиту Градске управе Града Београда ће у будућем раду пажљивије планирати и припремати расељавање неформалних насеља, посебно ће водити рачуна, о заштити људских права и интеграцији грађана који су обухваћени расељавањем.*
- *Секретаријат ће, с обзиром на то да је преузео послове у вези с пресељењем и интеграцијом Рома из неформалног насеља поред „Белвила“ и у локалним самоуправама ван Београда, предузети све мере да би помогао овај процес и о томе ће обавестити надлежне државне органе задужене за послове интеграције Рома, како би они предузели мере из своје надлежности.*

Градској управи Града Ниша

- *Градска управа Града Ниша ће без одлагања обезбедити нужни смештај за породице расељене из неформалног насеља поред „Белвила“ који одговара стандардима заштите људских права и припремиће план њихове трајне интеграције у локалну заједницу.*

Општинској управи у Прокупљу

- *Општинска управа у Прокупљу, без одлагања, припремиће план трајне интеграције Рома расељених из неформалног насеља поред „Белвила“ у локалну заједницу.*
- *Надлежни у локалној самоуправи у Прокупљу испитаће због чега Центар за социјални рад у Прокупљу није обавештен о томе да је из Београда у Прокупље 26. априла упућено деветнаест грађана, с пребивалиштем/боравиштем у Прокупљу, расељених из неформалног насеља поред „Белвила“ и предузеће одговарајуће мере уколико утврди појединачну одговорност запослених у општинској управи.*

Градској управи Града Лесковца

- *Градска управа града Лесковца, без одлагања, припремиће план трајне интеграције Рома расељених из неформалног насеља поред „Белвила“ у локалну заједницу.*
- *Надлежни у градској управи Града Лесковца испитаће одговорност задужених у градској управи због нерационалног, неекономичног поступања у вези с обезбеђењем нужног смештаја за Роме расељене из неформалног насеља поред „Белвила“ и предузеће одговарајуће мере уколико утврди појединачну одговорност запослених у управи Града.*

Државни органи којима су упућене препоруке обавестиће Заштитника грађана најкасније у року од 60 дана од дана њеног пријема, о поступању по њој и предузетим мерама, односно о разлозима због којих евентуално нису поступили по препоруци, а јединице локалне самоуправе најкасније у року од 30 дана од дана њеног пријема.